

УДК 342.3

DOI <https://doi.org/10.32782/2078-3566-2025-1-07>

Олександр ТАЛДИКІН

кандидат юридичних наук, доцент
(Дніпровський державний університет внутрішніх справ,
м. Дніпро, Україна)
oleksandr.taldykin@dduvs.edu.ua

ЦИФРОВИЙ ТОТАЛІТАРИЙ РЕЖИМ

Акцентовано увагу на втручанні за допомогою Штучного Інтелекту в сферу кіберпростору, з метою його контролю та регуляції, яке неухильно прокладає шлях до утворення нової форми антидемократичного режиму – цифрового тоталітаризму. Розглянуто цифровий тоталітаризм, як недемократичну форму державного (політичного) режиму та його особливості в сучасних умовах. Зосереджено увагу на передумовах, причинах, методах та засобах цифрового тоталітаризму. Розкрито суб'єкти, об'єкти та предмет цифрового тоталітарного контролю. Визначено наслідки та прояви цифрового тоталітаризму як різновиду недемократичного політичного режиму.

Ключові слова: держава, нетократія, цифрове суспільство, цифровий тоталітаризм, форма державного політичного режиму.

Тоталітаризм прагне не до деспотичного панування над людьми, а до встановлення такої системи, в якій люди зовсім не потрібні.

Ханна Арендт

Постановка проблеми. Нелінійний розвиток цифрових технологій, їх монополізація, мережа Інтернет та використання Штучного Інтелекту істотно змінюють парадигму сучасних суспільних відносин. Нейромережі й електронні засоби, що так покращують життя людини та надають їй безумовні переваги у вільній комунікації, одночасно відкривають широкий спектр технологічних можливостей контролю над людьми, всіякого роду зловживань, прямого порушення прав і свобод, як в контексті надмірного тиску державною регуляцією за медіа-простором, так і в контексті управління поведінкою особи, впливом на її політичні погляди, суспільні інтереси та споживчі уподобання. Втручання за допомогою Штучного Інтелекту в сферу кіберпростору з метою його контролю та регуляції неухильно прокладає шлях до формування нової форми антидемократичного режиму – цифрового тоталітаризму.

Аналіз публікацій в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Теоретичну основу статті склали положення, вироблені загальною теорією держави і права та політологією. Сформульовані теоретичні узагальнення спиралися на наукові досягнення вітчизняних і зарубіжних авторів. Так, на безмежному вторгненні тоталітарних державних структур у соціальні та психологічні сфери, де раніше панували приватні об'єднання, акцентує увагу Р. Нісбет [12; с. 205]. Д. Хелбінг, характеризує риси сучасного недемократичного цифрового режиму та визначає його, як цифровий фашизм [11]. На методі цифрового Паноптикуму в контексті розповсюдження цифрового тоталітаризму зосереджує свою увагу Сокоринський В.О. [3]. Питання утворення нових форм тиску на суспільство, як проявів цифрового тоталітаризму, розглядає Наумкіна С.М. [1]. Аспектам правової регу-

© О. Талдикін, 2025

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8681-5523>

ляції цифрових послуг приділяють увагу І. Панов, К. Петросян, Л. Добробог, В. Чорнобук, І. Рашед [13]. А.В. Пехник акцентує увагу на встановленні історичних коренів тоталітарних режимів ХХ століття [2]. Теоретико-правовим проблемам інформаційної системи суспільства приділяє увагу О.С. Чепік-Трегубенко [8].

У попередніх роботах автор також робив спроби розгляду окремих аспектів вищезначеної проблематики в контексті розгляду тоталітарного політичного режиму [7] та сучасних недемократичних форм державного (політичного) режиму [6].

Разом з тим, питання визначення тенденцій утворення та розвитку цифрового тоталітаризму залишаються дискусійними. Враховуючи актуальність і важливість означеної проблематики, а також нагальну потребу в поглибленні знань щодо вказаної теми, **метою** даної роботи буде спроба визначення особливостей цифрового тоталітаризму, як недемократичної форми політичного режиму в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. На відміну від класичних тоталітарних режимів ХХ століття, цифровий тоталітарний режим не є формою, розповсюдженою в межах однієї окремо взятої держави. Завдяки своїй специфіці, він досягає глобальних масштабів, і різниться лише межами свободи, які можуть бути більш чи менш широкими внаслідок різного рівня технологічних можливостей з боку суб'єктів впливу. Разом з тим, нажаль сьогодні можна спостерігати тенденцію до удосконалення засобів відкритого та прихованого спостереження, постійний та послідовний наступ на свободу і приватність людини.

Передумовами цифрового тоталітарного контролю виступають:

- утворення та розвиток мережевого цифрового суспільства;
- поява можливостей глобального використання технологій моніторингу спостереження та контролю за зв'язком, у громадських місцях та закладах, соціальних мережах, просторі Інтернет;
- розробка технологічних засобів із вбудованими системами зчитування відповідної інформації з використанням Штучного Інтелекту
- чітка структурованість операційних файлових систем Штучного інтелекту, їх здатність до самоконтролю.

Причиною утворення цифрового тоталітарного режиму є потреба політичних та світових економічних еліт, як суб'єктів та носіїв влади до тотального контролю та забезпечення умов власного панування і його безпеки, керування споживчою та соціальною поведінкою людини, маніпулювання результатами прямої та представницької демократії.

Суб'єктами, які формують та спрямовують тоталітарний цифровий вплив є тоталітарна держава в особі відповідних державних органів за допомогою сучасних ІТ-технологій, а також цифрові міжнародні еліти, міжнародні корпорації, комерційні та некомерційні організації.

Враховуючи такий широкий спектр суб'єктів, цифровий тоталітаризм можна розглядати і в якості нової форми недемократичного політичного режиму, і в якості форми наддержавного режиму.

У першому випадку він реалізується суб'єктами та носіями державної влади, які за допомогою розгалуженої системи смарт-пристроїв та цифрових технологій здійснюють всеохоплюючий моніторинг та контроль за політичним і соціальним життям громадян [7; с. 124].

У другому – тотальний моніторинг та контроль у сферах життя суспільства та особистості з використанням Штучного Інтелекту реалізується офісними менеджерами на користь суб'єктів та носіїв наддержавної влади [9; с.48]. Зауважимо, що як форма наддержавного режиму цифровий тоталітаризм може бути специфічним проявом мережевого характеру одного з різновидів сучасної влади – *нетократії*, сутність та ознаки якого детально аналізувалась нами в окремих роботах [5; 4].

Об'єктом цифрового тоталітарного контролю є людина, незалежно від її конституційно правового статусу, адже в цифровому суспільстві, кожний індивід отримує

електронний ідентифікатор, який буде відслідковуватись усіма цифровими пристроями. На думку В.С. Шупенько, у неототалітарному суспільстві механізм тотального контролю знаходить свій прояв у формі віртуального тероризму, перш за все – через мережу Інтернет [9; с. 182].

Особливістю людини цифрового суспільства, як об'єкта тоталітарного контролю буде скоріш за все: споживче фрагментарне мислення, обумовлене залежністю від гаджетів, та мережі Інтернет, внутрішня готовність делегувати Штучному Інтелекту право приймати важливі рішення в широкому колі галузей, довіра до неупередженості та об'єктивності результатів таких рішень.

Предметом цифрового тоталітарного контролю є поведінка особи, її світогляд та політичні погляди, кола спілкування та споживчі інтереси.

Методи цифрового тоталітарного режиму. Метод цифрового Паноптикуму – всеохоплюючої та все пронизуючої системи спостереження за цифровим суспільством із використанням центричної системи споглядання та контролем, завдяки, якій зчитується будь-яка інформація користувачів мережі Інтернет [3; с. 119].

Метод «*наджингу*» («*підштовхування*») в його різновидах, як корегування поведінки електорату або споживачів в бажаних напрямках [10].

Метод *маніпулятивного впливу* на мислення і поведінку особи за допомогою нейромаркетингу та соціальної інженерії.

Засоби цифрового тоталітарного контролю:

- застосування можливостей мережі Інтернет;
- широкий спектр програм із зчитування інформації (digital footprint – цифровий відбиток), залишеної в результаті перегляду веб-сторінок;
- використання можливостей Штучного Інтелекту;
- використання глобальних і локальних систем відеоспостереження та ідентифікації, за допомогою біометричних фізіологічних та поведінкових показників;
- масове залучення до контролю та спостереження смартфонів та інших технологічних гаджетів із системами фіксації геоданих та можливістю дистанційного керування вбудованими камерами і мікрофонами;
- засоби нейромаркетингу та соціальної інженерії.

Наслідки та прояви цифрового тоталітарного контролю:

- застосування мережі Інтернет для пошуку та придушення опозиційних політичних поглядів;
- застосування мережі Інтернет для пошуку та ліквідації випадків критики правлячих політичних діячів навіть на рівні *мемів*;
- створення та утримання контролю за політичними інтересами;
- створення та утримання контролю за споживчими інтересами;
- розробка та застосування програм на кшталт соціального кредиту довіри до населення (КНР);
- контроль та облік за активністю користувачів в соціальних мережах;
- електоральні фальсифікації під час виборчого процесу за допомогою цифрових засобів;

Висновки. Поза всяким сумнівом антиподом цифрового тоталітаризму можна вважати *сма́рт-демократію*, як таку форму народовладдя, яка за допомогою мережі Інтернет, смарт-пристроїв та можливостей Штучного Інтелекту забезпечує принципово новий рівень участі громадян в управлінні державою. На жаль, виходячи зі спостереження за неухильним зростанням наслідків та проявів цифрового контролю як в межах окремо взятих держав, схильних до підсилення централізації влади, так і на глобальному рівні, *сма́рт-демократія*, як варіант нового політичного режиму залишається на рівні утопічних проектів.

Список використаних джерел

1. Наумкіна С. М. Ризики формування нових форм тиску як прояви цифрового тоталітаризму. *Сучасна українська держава: вектори розвитку та шляхи мобілізації ресурсів* : матеріали VIII Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 30 квіт. 2024 р.). Одеса : ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» ; Центр соціально-політичних досліджень «Politicus», 2024. С. 150–152.
2. Пехник А. В. Поняття, типологія та причини виникнення тоталітаризму : дис. ... канд. політ. наук : спец. 23.00.04 / Одеськ. держ. юрид. акад. Одеса, 2000. 194 с.
3. Сокоринський В. О. «Цифровий Паноптикум» як метод розповсюдження цифрового тоталітаризму та загроза сучасним міжнародним відносинам. *Науковий журнал «Політікус»*. Вип. 2. 2024. С. 118–121.
4. Талдикін О. В. Нетократія в інформаційному суспільстві: спроба класифікації в контексті теорії влади. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2013. № 1. С. 135–142.
5. Талдикін О. В. Нетократія як черговий фактор кризи інституту національної держави: передумови виникнення. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2012. № 1. С. 136–149.
6. Талдикін О. В. Сучасні недемократичні форми державного (політичного) режиму. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2019. № 1. С. 44–50.
7. Талдикін О. В. Тоталітарний політичний режим. *Правова держава: історія, сучасність та перспективи формування* : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 22 лют. 2019 р.). Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2019. С. 122–125.
8. Чепік-Трегубенко О. С. Інформаційна система суспільства: теоретико-правовий аспект. *Право і суспільство*. 2015. № 2. С. 117–122.
9. Шупенько В. С. Гібридні політичні режими сучасності. *Сучасна українська держава: вектори розвитку та шляхи мобілізації ресурсів* : матеріали VIII Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 30 квіт. 2024 р.). Одеса : ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» ; Центр соціально-політичних досліджень «Politicus», 2024. С. 181–185.
10. Bruttel L. V., Stolley F., Güth W. et al. Nudging als politisches Instrument – gute Absicht oder staatlicher Übergriff? [Nudging as a political instrument – good intention or government overreach?]. *Wirtschaftsdienst*. 2014. Iss. 94 (11). P. 767–791.
11. Helbing D. Digital fascism rising? *The Globalist*. 2017. October 20. URL: <https://www.theglobalist.com/fascism-big-data-artificial-intelligence-surveillance-democracy/>.
12. Nisbet R. A. Quest for community. N.Y., 1953. P. 302. URL: <https://ia800502.us.archive.org/32/items/RobertNisbetTheQuestForCommunity/Robert%20Nisbet%20The%20Quest%20for%20Community.pdf>.
13. Panov I., Petrosyan K., Dobroboh L. et al. Digitalization of the social services system in the context of government decentralization: legal regulation and areas of improvement. *Khazanah Hukum*. 2023. Vol. 5. No. 3. P. 194–204.

Надійшла до редакції 27.02.2025

References

1. Naumkina, S. M. (2024) Ryzyky formuvannya novykh form tysku yak proyavy tsyfrovoho totalitaryzmu [Risks of the formation of new forms of pressure as manifestations of digital totalitarianism]. *Suchasna ukrayins'ka derzhava: vektory rozvytku ta shlyakhy mobilizatsiyi resursiv : materialy VIII Vseukr. nauk.-prakt. konf. (m. Odesa, 30 kvit. 2024 r.)*. Odesa : DZ «Pivdenoukrayins'kyy natsional'nyy pedahohichnyy universytet imeni K. D. Ushyns'koho» ; Tsentrsotsial'no-politychnykh doslidzhen' «Politicus», pp. 150–152. [in Ukr.].
2. Pekhnyk, A. V. (2000) Ponyattya, typolohiya ta prychyny vynyknennya totalitaryzmu [Concept, typology and causes of the emergence of totalitarianism] : dys. ... kand. polit. nauk : spets. 23.00.04 / Odes'k. derzh. yuryd. akad. Odesa, 194 p. [in Ukr.].
3. Sokoryns'kyi, V. O. (2024) «Tsyfrovyi Panoptikum» yak metod rozpovsyudzhennya tsyfrovoho totalitaryzmu ta zahroza suchasnym mizhnarodnym vidnosynam [“Digital Panopticon” as a method of spreading digital totalitarianism and a threat to modern international relations]. *Naukovyy zhurnal «Politikus»*. Iss. 2, pp. 118–121. [in Ukr.].

4. Taldykin, O. V. (2013) Netokratiya v informatsiynomu suspil'stvi: sprobа klasyfykatsiyi v konteksti teorii vlyady [Netocracy in the information society: an attempt at classification in the context of the theory of power]. *Naukovyy visnyk Dnipropetrovs'koho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav*. No 1, pp. 135–142. [in Ukr.].
5. Taldykin, O. V. (2012) Netokratiya yak chervovyy faktor kryzy instytutu natsional'noyi derzhavy: peredumovy vynyknennya [Netocracy as another factor in the crisis of the institution of the national state: prerequisites for its emergence]. *Naukovyy visnyk Dnipropetrovs'koho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav*. No 1, pp. 136–149. [in Ukr.].
6. Taldykin, O. V. (2019) Suchasni nedemokratychni formy derzhavnoho (politychnoho) rezhymu [Current non-democratic forms of the state (political) regime]. *Naukovyy visnyk Dnipropetrovs'koho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav*. No 1, pp. 44–50. [in Ukr.].
7. Taldykin, O. V. (2019) Totalitarnyy politychnyy rezhym [Totalitarian political regime]. *Pravova derzhava: istoriya, suchasnist' ta perspektyvy formuvannya : mater. Vseukr. nauk.-prakt. konf. (m. Dnipro, 22 lyut. 2019 r.)*. Dnipro : Dniprop. derzh. un-t vnutr. sprav, pp. 122–125. [in Ukr.].
8. Chepik-Trehubenko, O. S. (2015) Informatsiyna systema suspil'stva: teoretyko-pravovyy aspekt [Information system of society: theoretical and legal aspect]. *Pravo i suspil'stvo*. No 2, pp. 117–122. [in Ukr.].
9. Shupen'ko, V. S. (2024) Hibrydni politychni rezhymy suchasnosti [Hybrid political regimes of modernity]. *Suchasna ukrayins'ka derzhava: vektory rozvytku ta shlyakhy mobilizatsiyi resursiv : materialy VIII Vseukr. nauk.-prakt. konf. (m. Odesa, 30 kvit. 2024 r.)*. Odesa : DZ «Pivdennoukrayins'kyi natsional'nyy pedahohichnyy universytet imeni K. D. Ushyns'koho» ; Tsentr sotsial'no-politychnykh doslidzhen' «Politicus», pp. 181–185. [in Ukr.].
10. Bruttel, L. V., Stolley, F., Güth, W. et al. (2014) Nudging als politisches Instrument – gute Absicht oder staatlicher Übergriff? [Nudging as a political instrument – good intention or government overreach?]. *Wirtschaftsdienst*. Iss. 94 (11), pp. 767–791. [in Ger.].
11. Helbing, D. (2017) Digital fascism rising? *The Globalist*. October 20. URL: <https://www.theglobalist.com/fascism-big-data-artificial-intelligence-surveillance-democracy/>.
12. Nisbet, R. A. (1953) Quest for community. N.Y., P. 302. Retrieved from <https://ia800502.us.archive.org/32/items/RobertNisbetTheQuestForCommunity/Robert%20Nisbet%20The%20Quest%20for%20Community.pdf>.
13. Panov, I., Petrosyan, K., Dobroboh, L. et al. (2023) Digitalization of the social services system in the context of government decentralization: legal regulation and areas of improvement. *Khazanah Hukum*. Vol. 5. No. 3, pp. 194–204.

ABSTRACT

Oleksandr Taldykin. Digital totalitarian regime

The article considers digital totalitarianism as an undemocratic form of state (political) regime and its peculiarities in modern conditions. The author focuses on the preconditions, causes, methods and means of digital totalitarianism. The consequences and manifestations of digital totalitarianism as a type of undemocratic political regime are determined.

The non-linear development of digital technologies, their monopolization, the Internet and the use of Artificial Intelligence are significantly changing the paradigm of modern social relations. Neural networks and electronic means that improve human life and provide unconditional advantages in free communication, at the same time open up a wide range of technological possibilities for controlling people, all kinds of abuses, direct violations of rights and freedoms, both in the context of abuse of state regulation of the media space and in the context of managing a person's behavior, influencing their political views, public interests and consumer preferences. Interference with the use of Artificial Intelligence in the sphere of cyberspace in order to control and regulate it is steadily paving the way for the formation of a new form of anti-democratic regime – digital totalitarianism. The purpose of this paper is to try to identify the features of digital totalitarianism as an undemocratic form of political regime in modern conditions.

The prerequisites for digital totalitarian control are:

- formation and development of a networked digital society;
- the emergence of opportunities for the global use of monitoring, surveillance and communication control technologies, in public places and institutions, social networks, and the Internet;
- development of technological tools with built-in systems for reading relevant information using Artificial Intelligence

– clear structure of operating and other file systems of Artificial Intelligence with the ability to self-control.

The peculiarity of a person in a digital society as an object of totalitarian control is likely to be: fragmented consumer thinking due to dependence on gadgets and the Internet, internal readiness to delegate to Artificial Intelligence the right to make important decisions in a wide range of industries, trust in the impartiality and objectivity of the results of such decisions.

Consequences and manifestations of digital totalitarian control:

- use of the Internet to search for and suppress opposition political views;
- use of the Internet to search for and eliminate cases of criticism of ruling political figures, even at the level of memes;
- creation and maintenance of control over political interests;
- creating and maintaining control over consumer interests;
- development and application of programs such as social credit of trust to the population;
- control and accounting of user activity in social networks;
- electoral fraud during the electoral process through digital means;

Conclusions. Undoubtedly, smart democracy can be considered the antithesis of digital totalitarianism as a form of democracy that, with the help of the Internet, smart devices and the capabilities of Artificial Intelligence, provides a fundamentally new level of citizen participation in government. Unfortunately, based on the steady growth of the consequences and manifestations of digital totalitarian control both within individual states prone to the development of a totalitarian society and at the global level, smart democracy as a new political regime remains at the level of a utopian project.

Key words: *state, netocracy, digital society, digital totalitarianism, form of state political regime.*